

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MODERINIZATSIYA QILISHDA TA'LIM VA SIFAT TAHLILI

Savrieva Madina Hakimovna

Buxoro Osiyo Xalqaro universtiteti iqtisod yo'nalishi magistri
+99893 157 91 77 savrievamadina@gmail.com

Annotatsiya: *Respublikamizda amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar xalq ma'naviyatining yuksalishi, asrlar davomida yaratilgan qadriyatlarni tiklash, asrab-avaylash, kelajak avlodga etkazish, umuminsoniy merosdan bahramand bo'lish, global o'zgarishlar sodir bo'layotgan jamiyatda faol, ma'naviy etuk insonlarni shakllantirishning asosidir. Zamonaviy hayotda sodir bolayotgan modernizatsiya jarayoni inson hayotining barcha sohalariga ta'sir qiladi. Modernizatsiya zarurati bir qancha sabablarga ko'ra yuzaga keladi; masalan, bilimlarning tez yangilanishi, ilmiy fanlarning integratsiyalashuvi, bilimlarning, tez rivojlanayotgan yangi sohalarining paydo bo'lishi va boshqalar. Zamonaviy modernizatsiya jarayoni ta'limga qo'yiladigan talablarni ham tubdan o'zgartirdi. Ta'lim, o'z navbatida, ijtimoiy institut sifatida jamiyatning elementi bo'lib, unda sodir bo'layotgan o'zgarishlarga javob beradi.*

Kalit so'zlar: *ta'limni modernizatsiyalash, axborot kommunikatsiya texnologiyalari, kredit-modul tizimi.*

Аннотация: *Реформы в сфере образования, проводимые в нашей республике, направлены на поднятие морального духа народа, восстановление, сохранение, передачу следующему поколению созданных веками ценностей, пользование общечеловеческим наследием, активное участие в общество, претерпевающее глобальные изменения, является основой формирования духовно зрелых людей. Процесс модернизации, происходящий в современной жизни, затрагивает все сферы жизни человека. Необходимость модернизации возникает по нескольким причинам; например, быстрое обновление знаний, интеграция научных дисциплин, появление новых быстро развивающихся областей знаний и т. д. Современный модернизационный процесс коренным образом изменил требования к образованию. Образование, в свою очередь, как социальный институт является элементом общества и реагирует на происходящие в нем изменения.*

Ключевые слова: *модернизация образования, информационно-коммуникационные технологии, кредитно-модульная система.*

Annotation: *Reforms in the field of education carried out in our republic are aimed at raising the morale of the people, restoring, preserving, passing on to the next generation the values created over the centuries, enjoying the universal heritage, being active in a society undergoing global changes. is the basis of forming spiritually mature people. The process of modernization taking place in modern life affects all spheres of human life. The need for modernization arises for several reasons; for example, rapid updating of knowledge,*

integration of scientific disciplines, emergence of new rapidly developing fields of knowledge, etc. The modern modernization process has radically changed the requirements for education. Education, in turn, as a social institution, is an element of society and responds to the changes taking place in it.

Key words: *modernization of education, information communication technologies, credit-module system.*

Ta'limni modernizatsiyalash va samaradorligi haqida so'z borganda, bir muhim omil - xalqaro tajribalar o'zlashtirishni nazarda tutish maqsadga muvofiq albatta. Xalqaro, chet el tajribasi ya'ni ta'limda o'z yo'nalishiga va uslubiga ega bo'lgan davlatlarning ilg'or tajribalarini olib kirish hozirda mamalakatimizning davlat siyosati oldida turgan maqsadlardan birdir. "O'zbekiston Respublikasi Xalq tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" sini tasdiqlanishi buning yaqqol isboti. Ushbu konsepsiya O'zbekiston Respublikasi umumiy o'rta va maktabdan tashqari ta'lim tizimini tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, o'sib kelayotgan yosh avlodni ma'naviy-axloqiy va intellektual rivojlantirishni sifat jihatidan yangi darajaga ko'tarish, o'quv- tarbiya jayoniga ta'limning innovatsion shakllari va usullarini joriy etish maqsadida tasdiqlandi, shu bilan birga O'zbekiston respublikasining 2030-yilga kelib PISA (The Programme for International student Assessment) Xalqaro miqyosda o'quvchilarni baholash dasturi reytingi bo'yicha jahonning birinchi 30 ta ilg'or mamlakati qatoriga kirishishiga erishish yana bir ustuvor maqsaddir. Shuningdek ▪ uzluksiz ta'lim mazmunini sifat jihatdan yangilash, shuningdek professional kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish; ▪ o'qitish metodikasini takomillashtirish, ta'lim tarbiya jarayonida individullashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish; ▪ xalq ta'limi sohasidagi zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion loyihalarni joriy etish kabi vazifalarni bajarish odinga maqsad qilib qo'yildi va vazifalarni bajarish bo'yicha ilk qadamlar tashlandi.

Respublikamizda amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar xalq ma'naviyatining yuksalishi, asrlar davomida yaratilgan qadriyatlarni tiklash, asrab-avaylash, kelajak avlodga etkazish, umuminsoniy merosdan bahramand bo'lish, global o'zgarishlar sodir bo'layotgan jamiyatda faol, ma'naviy etuk insonlarni shakllantirishning asosidir.

Zamonaviy hayotda sodir bolayotgan modernizatsiya jarayoni inson hayotining barcha sohalariga ta'sir qiladi. Modernizatsiya zarurati bir qancha sabablarga ko'ra yuzaga keladi; masalan, bilimlarning tez yangilanishi, ilmiy fanlarning integratsiyalashuvi, bilimlarning, tez rivojlanayotgan yangi sohalarining paydo bo'lishi va boshqalar. Zamonaviy modernizatsiya jarayoni ta'limga qo'yiladigan talablarni ham tubdan o'zgartirdi. Ta'lim, o'z navbatida, ijtimoiy institut sifatida jamiyatning elementi bo'lib, unda sodir bo'layotgan o'zgarishlarga javob beradi.

Bugungi kundagi modernizatsiya jarayonlari davrida ta'limni modernizatsiya qilish jamiyatdagi integrativ mexanizm bo'lib, modernizatsiya jarayonlarining kuchaytirishga olib keladi. Bugungi kunda dunyo hamjamiyati tomonidan ta'limni rivojlantirish, uni tubdan qayta o'zgartirishda aniq yo'nalishlar belgilandi. Ularning birinchisi - ta'limni tubdan demokratlashtirishdir. Ikkinchisi - uzluksiz ta'lim g'oyasi, so'ngra esa "ta'lim bir umrga" g'oyasini "ta'lim butun umr davomida" g'oyasiga almashtirishdir. Uchinchisi - bu nafaqat mutaxassislarni tayyorlash vositasi, balki balki jamiyatga ongli, insonlarni yetkazib berishdir¹⁵. Uchinchisi ta'limni globallashtirishga erishish. To'rtinchisi - ta'limni axborotlashtirish. Ta'limni modernizatsiya qilish, ta'lim zamonaviy jamiyatda asosiy ishlab chiqarish va rivojlanish, raqobatbardoshlik asosi va jahon hamjamiyatining rivojlanish kabi omillarni o'rganishni ta'qazo etadi.

Zamonaviy ijtimoiy o'zgarishlarning murakkabligi talimga ham sinergetik yondoshuv zarurligini talab etadi. Bunda zamonaviy ta'lim paradigmasi yopiq tizimlarni o'rganishdan, evolyutsion ochiq tizimlarni o'rganishga o'tish zarurligini e'tirof etadi¹⁶. Ta'lim tizimi ochiq tizim sifatida tasniflangani to'g'riroq. Chunki ochiq ta'lim¹⁷ - bu o'z-o'zini tashkillashtiruvchi tizim bo'lib, ijodiy shaxsni rivojlantirish jarayoniga tushuniladi. Bu zamonaviy axborotlashgan jamiyat ta'lim tizimi falsafasining asosiy jihatidir. Sinergetik yondoshuvda o'qitish, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi munosabat - bilimlarni to'g'ridan-to'ri uzatish emas, balki bilimlarni uzatishdagi ochiq dialog, hamkorlikdagi ta'lim maydoniga asoslanadi.

Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tkazilishi oliy ta'limdagi transformatsiya desak mubolag'a bo'lmaydi. Oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari, ilmiy izlanuvchilari, doktorantlari, bakalavriat va magistratura talabalarining yuqori impakt-faktorga ega nufuzli xalqaro ilmiy jurnallarda maqolalar chop etishi, maqolalarga iqtiboslik ko'rsatkichlari oshishi, shuningdek, o'zimizdagi ilmiy jurnallarining xalqaro ilmiy-texnik ma'lumotlar bazasiga bosqichma-bosqich kiritilishini ta'minlashga erishishimiz lozim. Ayniqsa, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari, shu jumladan imkoniyati cheklangan shaxslarning oliy ta'lim bilan qamrovi darajasini oshirish, ular uchun infratuzilmaga oid sharoitlarni yaxshilash borasidagi natijalarimizni ham aytish joizdir. Ushbu yondashuv ta'limni barcha odamlarni boy va kambag'allarga ajratadigan ijtimoiy tabaqalanish sifatidan himoyalaydi. "Muayyan "elita" ta'lim tizimiga kirish mumkin, aholining quyi qatlamlari uchun esa yopiq", degan tendentsiya iste'dodni yo'qotish xavfini o'z ichiga oladi. Chunki zamonaviy davrda, mamlakatning raqobatbardosh zaxirasi inson kapitali hisoblanadi.

¹⁵ Inson taraqqiyoti to'g'risidagi ma'ruza.-T., 2007-2009.B.30-32.

¹⁶ Мухамедова З. М, Парадигма гуманизатсии образования. Т., 2004.С.132.

¹⁷ Основы открытого образования. Отв. Ред. Солдаткин В.И. - Т.1.РГИнс. Открытого образования. М.:Нии Т.Срао, 2002.

Mamlakatimizda ancha qulay iqtisodiy vaziyat sharoitida ham o'qituvchi kasbining obro'si va munosib ish haqi muammosi haligacha hal qilinmagan. Umuman olganda, mamlakatda ustuvor milliy loyihalar doirasida amalga oshirilgan o'sish muammoni oxirigacha hal qilmadi. Shu bilan birga, nodavlat oliy o'quv yurtlari davlat universitetlarida o'qituvchilarga haq to'lash "barchasi"ga amal qilishiga e'tibor qaratamiz. Demak, oliy ta'lim tizimida uning rivojlanish xavfi kadrlardir. Ta'lim mazmuni va o'qitish texnologiyalaridagi bo'shliqlar oliy ta'limning kadrlar salohiyati bilan bog'liq muammodan kelib chiqadi. Respublikamizdagi oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilarining yoshi 10-15 yil ichida ularning aksariyati samarali ishlashga qodir emasligini ko'rsatadi. Davlat ta'lim siyosatining muhim jihati, oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilarining ilmiy darajalari uchun nafaqa miqdorini oshirishdir. Biz buni siyosatni modernizatsiya qilish vektori sifatida ko'ramiz: davlat universitetlarda malakali kadrlarni rag'batlantirishga tayyorligini namoyish etadi. Bu chora, shubhasiz, yoshlarni ilm-fanga, oliy ta'limga jalb etishga xizmat qiladi.

Asosiy muammo shundaki, o'sha paytdagi rus ta'limi ichki bozor uchun ishlagan; Yevropa va boshqa xorijiy ta'lim tizimlari bilan uyg'unlashtirish vazifasi qo'yilmagan edi. Shuningdek, oliy o'quv yurtlarini o'qitish jarayonida ham mamlakat ichidagi, ham xorijiy mamlakatlardagi oliy o'quv yurtlari bilan intensiv, doimiy va ommaviy (bir martalik va individual emas) o'zaro hamkorlik vazifasi yo'q edi. Shu sababli, ushbu me'yoriy-huquqiy baza, ayniqsa, ichki va tashqi akademik harakatchanlikni ta'minlash uchun yanada takomillashtirishga muhtoj edi.

O'zbekistonda akademik harakatchanlikning asosiy muammolari ham Evropa ta'lim makonining "uyg'unlashtirilmaligi", ham O'zbekiston oliy ta'limining ichki mehnat bozoriga an'anaviy yu'naltirilganligi, talabalarning intensiv va doimiy o'zaro ta'siri zarurati yo'qligi bilan bog'liq. Akademik mobillik-harakatchanlik (tashqi va ichki) bilan bog'liq eng murakkab masalalar oliy ta'limni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq (asosan bir darajali ta'lim, universitetlarning o'quv va ilmiy ishlarida asosiy bo'g'in sifatida kafedralarning roli va boshqalar) maqom muammosi, ta'lim to'g'risidagi hujjatlarni berish va tan olish qoidalari, talabalarning individual ta'lim traektoriyalarini amalga oshirish muammosi (Davlat ta'lim standartlarida ko'zda tutilmagan), vizalar olish va chet ellik talabalar va o'qituvchilarni ro'yxatga olishning amaldagi qoidalari.

Shunday qilib, O'zbekiston Respublikasida yaratilayotgan me'yoriy-huquqiy baza ta'lim sohasidagi munosabatlarni huquqiy tartibga solishning yagona, yaxlit mexanizmining uzluksiz ishlashini ta'minlashi, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligini norma va tamoyillarga muvofiqlashtirishi kerak. Xalqaro huquq, ilg'or xorijiy tajribadan ijodiy foydalanish va uni ta'lim muassasalarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda moslashtirish, akademik harakatchanlikning bir qator masalalarini universitet miqyosida hal qilish mumkinligini hisobga olish, shuningdek, ta'lim sohasida xalqaro hamkorlik sohasi uchun zamonaviy qonunchilik bazasini yaratish zarur.

Oliy ta'lim muassasalarining o'z yechimini topishi kerak bo'lgan muammolar:

- universitetlarning modernizatsiyaga bo'lgan ehtiyojlari va yoqori darajada yaratilgan qonunchilik bazasi bir-biriga mos kelmaydi, chunki hukumat tomonidan ko'rilayotgan chora-tadbirlar umumiy xarakterga ega bo'lib, universitetlarda hal etish uchun zarur bo'lgan masalalarni e'tibordan chetda qoldiradi;

- oliy ta'limni rivojlantirish bo'yicha yaratilgan dasturlar faqat poytaxt universitetlari uchun sharoitlarni yaxshilaydi, moliyaviy, kadrlar va boshqalar. periferik universitetlar muammolari hal etilmayapti, buni ustuvor loyihalarni amalga oshirishning dastlabki natijalari tasdiqlaydi.

- O'zbekistonda boshqaruv tuzilmasini qayta tashkil etish turli muammolarni, birinchi navbatda, iqtisodiy muammolarni mustaqil hal qilishda hududiy mintaqalarning rolini oshirdi. Shu bilan birga, oliy ta'lim muassasalarining ijtimoiy-iqtisodiy va boshqa rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda hududiy hokimiyat organlarining tayanchiga aylanib bormoqda; biroq, davlatning mahaliy universitetlar muammolaridan o'zlarini olib qochishi, qaytarib bo'lmaydigan ijtimoiy xarajatlar bilan bog'liq.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, oliy ta'lim tizimi samaradorligini oshirishga qaratilgan davlat siyosatini hududlardagi universitetlar ehtiyojlari bilan uyg'unlashtirish orqali modernizatsiyani chuqurlashtirishga qaratilgan asosiy vazifalarni ajratib mumkin:

- hududiy ta'lim siyosatining me'yoriy-huquqiy bazasini tahlil qilish, uning vazifalari va imkoniyatlarini oydinlashtirish asosida hududiy davlat siyosatiga nisbatan modernizatsiya chegaralarini belgilash;

- hududiy hokimiyat organlari, oliy ta'lim muassasalari (ma'muriyat, dekanlar, talabalar va boshqalar)ning modernizatsiya tadbirlarini amalga oshirishga tayyorligini ko'rsatuvchi asosiy ko'rsatkichlarni aniqlash, shuningdek, ushbu jarayonga to'sqinlik qilayotgan sabablarni aniqlash maqsadida hududlarda ijtimoiy tadqiqotlarni ishlab chiqish va amaliyotda o'tkazish. Ya'ni, dastlabki bosqichda mintaqadagi ijtimoiy omillarning oliy ta'lim tizimida ta'lim siyosatini modernizatsiyalash jarayonida ishtirok etishga tayyorlik darajasini aniqlash;

- monitoring tadqiqotlari asosida viloyatda oliy ta'limni rivojlantirish davlat dasturlari ijrosi yuzasidan olingan natijalar tahlilini qilish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Inson taraqqiyoti to'g'risidagi ma'ruza.-T., 2007-2009. B.30-32.
2. Мухамедова З. М, Парадигма гуманизатсии образования. Т., 2004.С.132.
3. Основы открытого образования. Отв. Ред. Солдаткин В.И. – Т.1.РГИнс. Открытого образования. М.:Нии Т.Срао, 2002.